

Evropské společenství. Budování unie

Evropské společenství představuje ve vztazích mezi státy inovaci zásadního charakteru.

*Vznik Evropského společenství

Druhá světová válka byla katastrofou, vedoucí k rozdrobení evropské ekonomiky, způsobila hospodářské potíže a prohloubila politické rozpory. Po válce se objevuje myšlenka na integraci evropských států. K překonání zdrženlivého postoje některých vlád, jež této myšlence nepřály, byly vypracovány dvě strategie. Ta první, podporována italským federalistickým vůdcem *Altierem Spinellim*, spočívala v mobilizaci všelidové podpory k vytvoření ústavodárného shromáždění - v něm by zástupci lidu vypracovali evropskou ústavu. Druhá strategie, jejímž tvůrcem byl *Jean Monnet*, spočívala v nalezení „dílčích, ale rozhodujících úkolů“, jak to formuluje Schumannova deklarace. V r. 1950 bylo jasné, že Německý průmysl se musí rozvíjet, mají-li Němci žít bez dluhů. Vítězné velmoci chtěli získat pod svou kontrolu Porúří. Sám Churchill r. 1946 ve svém projevu navrhl, aby Francie dovedla Německo do Spojených států evropských. Nakonec se objevuje myšlenka na vytvoření společné struktury pro řízení uhelného a ocelářského průmyslu nejen v Porúří. Jediným menším problémem byl postoj *Francie*, ale tu Monnet uspokojil vypracováním nového plánu, jež také ihned přivítali vlády *západního Německa, Itálie, Belgie, Nizozemí a Lucemburska*. S nacistickou okupací Evropy opadl zájem Británie o tento spolek - proto pouze těchto šest zemí sjednávají Smlouvu o vytvoření **Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)**.

Předsedou se stává samotný Monnet.

Vysoký úřad měl být odpovědný za realizaci politiky v oblasti těžby uhlí a oceli a jeho rozhodnutí měla být přímo aplikována na ekonomické subjekty v každé zemi. Investice měli být ovlivňovány Vysokým úřadem, neměly ovšem podléhat žádné zvláštní kontrole. Ceny i produkce mohly být regulovány, ale pouze v případě krize z nedostatku nebo nadprodukce. Potřebami pracujících se měla zabývat politika v oblasti vzdělávání, bydlení a racionalizace výroby. Konkurence měla být stimulována pravidly o transparentnosti cen a antirůstovými zákony v americkém duchu. Monnet trval na zásadě nezávislosti Vysokého úřadu na vládách členských zemí, ale tu vyvstává otázka zodpovědnosti Úřadu. Monnet, jakožto první prezident Vysokého úřadu, poukazuje na jeho odpovědnost Shromáždění (nyní nazývaný Evropský parlament), jež bude eventuálně voleno přímo a které ho může rozpustit. Politiku Vysokého úřadu a členských států má koordinovat Rada ministrů, hlasující většinovým systémem, s „výjimkou zvláštních případů“.

Objevuje se návrh na řešení otázky bezpečnosti – vložit vojenské zdroje do **Evropského obranného společenství (EOS)**. Začalo se dokonce pracovat na návrhu smlouvy EOS, ale projekt narazil na otázku národní suverenity. Pozornost se tedy obrátila na oblast hospodářství. Země Beneluxu připravily návrh na vytvoření společného trhu a Monnet si zatím rozvíjel vlastní myšlenku. Nakonec se Šestka dohodla na obou smlouvách – známých jako *Římských (3/1957* – o zřízení **Evropského hospodářského společenství (EHS)** a **Evropského sdružení pro atomovou energii (Euratom)**, jež vešly v platnost 1.1. 1958. Instituce EHS byly vytvářeny dle vzoru ESUO – obě společenství měla shodně Parlamentní shromáždění a Soudní dvůr. Místo Vysokého úřadu mělo EHS Komisi. Po sloučení všech tří společenstev v r. 1965 zůstalo výkonné moci označení Komise. Byl zahájen program

„dobudování jednotného trhu“ do konce r. 1992. Smlouvy o zřízení EHS obsahovaly celní unii, kapitoly o zemědělské a dopravní politice a o politice v oblasti konkurence. následoval konflikt s financováním rozpočtu společenství – nakonec byl prosazen „lucemburský kompromis“, kdy si Francie prosadila právo veta v Radě, „budou-li v sázce velmi důležité zájmy“. Pravomoci společenství však byly slabé a jejich využívání liknavé.

V r. 1987 došlo k první zásadnější změně Římských smluv – k *Jednotnému evropskému aktu*, podle nějž se mělo většinové hlasování v Radě napříště používat při schvalování většiny rozhodnutí souvisejících s dokončením jednotného trhu. Akt rovněž definoval pravomoci Společenství v oblasti životního prostředí, technologií a pracovních podmínek, dále stanovil za cíl společenství vybudování měnové unie a vytvořil smluvní základ Evropského měnového systému a dal pevnou formu systému spolupráce v zahraniční politice. Důležitým krokem také bylo uznání potřeby „koheze“, neboli pomoci slabším ekonomikám ve Společenství. Nová smlouva – *Maastrichtská* – je nazývána smlouvou o Evropské unii.

Část komunitárního práva je obsažena ve smlouvách, ale rostoucí podíl zaujímají normy vytvářené institucemi Společenství. Rozhodující silou jsou stále vlády členských zemí. Mnohonárodní povahu Komise zajišťuje ustanovení, že malé státy do ní posílají po jednom členovi a velké státy po dvou členech. Tito členové jsou podle smlouvy jmenováni jednomyslnou dohodou ministrů v Radě, pokud je země posléze svým zástupcem znepokojena, nemá právo ho během jeho funkčního období odvolat (5 let). V mnoha otázkách nemůže Rada jednat bez příslušného návrhu ze strany Komise a Komise má naopak právo předkládat ze své vlastní iniciativy zákonodárné návrhy. Ty mohou nabývat buď formy nařízení nebo rozhodnutí. Později dle dohody s USA a s OECD získala Komise pravomoc koordinovat pomoc vyspělých průmyslových zemí nově vynikajícím demokratickým státům ve střední a východní Evropě.

Mezivládní orgány:

Složení **Rady**: po jednom představiteli vlády každé členské země, obvykle je jím ministr. Každý z těchto ministrů je odpovědný vlastní vládě a parlamentu své země. Obtížné je dosažení kvalifikované většiny, která vyžaduje 54 hlasů z celkových 76. Dosažení dohody, která by byla něčím víc než jen prázdným kompromisem, je složitý politický problém. Ministři zahraničních věcí zasedají také jako Rada pro všeobecné záležitosti, která má koordinovat činnost všech ostatních Rad.

Výrazným kladem Společenství je absence jakékoliv hegemonie. S růstem významu mezivládních metod se rozvíjely také příslušné instituce. Vynikl systém výborů (v čele s Cooperem). Došlo k vytvoření *Evropské rady* a k posílení spolupráce v zahraniční politice. Evropská rada se schází minimálně dvakrát do roka. Skládá se z hlav členských států a vlád za asistence ministrů zahraničních věcí a příslušného komisaře.

Soudní dvůr má zajistit dodržování při výkladu a aplikaci smlouvy o založení EHS. je nutné, aby byl naprosto nestranný. Dvůr se skládá ze soudců členských zemí, a navíc, aby byl zajištěn lichý počet, jmenuje jednoho soudce země, která je právě dle principu rotace na řadě. Soudci mají postupovat naprosto nezávisle. Ještě před vstupem do funkce skládají přísahu. Dvoru asistuje šest veřejných zástupců jmenovaných podobným způsobem, také na dobu 6-ti let, aby předkládali závěry o věcech předložených Dvoru. Maastrichtská smlouva dala navíc soudnímu dvoru pravomoc postihovat ty členské země, které se nepodřídí jeho rozsudkům.

Evropský parlament své členy získává přímo všeobecným hlasováním. Parlament může zvyšovat rozpočet v mezích předepsaných smlouvami. tato skutečnost umožnila zavedení nových politik v oblastech jako výzkum, vydělávání, zvýšení potravinové pomoci

rozvojovým zemím a růst částek na pomoc střední Evropě. Má možnost přijmout či zamítnout rozpočet jako celek, ale pokud ho zamítne, může Společenství utrácet stejným tempem jako v předchozím roce. Parlament má také právo rozpustit dvoutřetinovou většinou hlasů Komisi. Má také právo být konzultován v otázkách komunitární legislativy. Dle Jednotného aktu – dle tzv. *kooperační procedury* spolu musí Parlament a Rada spolupracovat. Jestliže Parlament odmítne dle této procedury opatření, které již Rada dříve přijala, může ho Rada prosadit pouze v případě jednomyslného souhlasu. Velká část legislativy je nadto vlastně schvalována mlčenlivým souhlasem.

Británie, Dánsko a Irská republika vstoupily do společenství 1. ledna 1973. Británie byla vždy považována za partnera, který brzdí rozvoj Společenství. Británie měla problémy s přijetím všech zákonů a nařízení Unie, nakonec byl však nalezen kompromis.

Co se týká jihu Evropy, zde se Společenství rozrostlo o tři velké členy – *Řecko, Portugalsko a Španělsko*. Tyto se osvobodily od diktatur v sedmdesátých letech. Pro ně bylo Společenství baštou demokracie. Jižní rozšíření s sebou přineslo další prohloubení ekonomických rozdílů. Lépe placení existující členové se obávaly konkurence opírající se o levnou pracovní sílu. Nové země měly obavu, že nebudou schopny konkurovat vyspělejšímu průmyslu. U Řecka vstup dojednala konzervativní vláda, která byla u moci záhy vystřídána socialistickou opozicí. Získala si pověst sabotéra. Španělsko a Portugalsko nepůsobily při svém vstupu jako brzda. Z dalších zemí bych zmínila *Turecko*, jež požádalo o vstup do EHS v r. 1987. Mělo však problémy s dodržováním základních práv. Žádost *Rakouska* o členství v EHS, podaná v r. 1989, měla jiný problém – neutralitu. Stejný problém se také vyskytl u Švédska v žádosti z r. 1991. Stejná otázka se vyskytla i v souvislosti s *Finskem, Švýcarskem, Kypr a Maltou*. Potenciálními členy jsou také země střední Evropy.

Cílem Společenství bylo vytvoření společného trhu. Komise rozdělila překážky, jež mají být odstraněny, do tří kategorií:

- 1) fyziké: s těmito překážkami se setkává zboží při přechodu hranic – patřila sem tedy celní a imigrační kontrola
- 2) daňové: hlavně daně z přidané hodnoty a spotřební daň. V těchto daních jsou mezi jednotlivými zeměmi značné rozdíly
- 3) technické: ty se vztahují na technické předpisy a normy – např. záruky bezpečnosti kladené na nejrůznější výrobky. Stejně tak sem patří čas a peníze potřebné ke splnění těchto požadavků.

Jednotný evropský akt zavázal členské země k dokončení vnitřního trhu do konce r. 1992, a to v podobě bez „vnitřních hranic“, ve které bude zajištěn volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Maastrichskou smlouvou z 1. listopadu 1993 vzniká Evropská unie.

*Plány EU do budoucna:

EU je živým dokladem toho, že kontinent původně rozdělený válkami, může dosáhnout míru, stability, svobody a prosperity. Byl vytvořen jednotný trh, zavedeno euro a vlády jednotlivých členských států usilují o novou hospodářskou politiku, která, jak se zdá, bude moci zajistit trvale udržitelný hospodářský růst. I ostatní státy Evropy mají možnost se tohoto procesu zúčastnit a EU jim v tom hodlá pomáhat.

Během příštího desetiletí má být dosaženo úplné hospodářské integrace a Evropa má dostat zcela nový politický vzhled.

Politická integrace musí být realizována s přísným ohledem na národní a regionální identitu, kulturu a tradice. Z tohoto důvodu je tak důležitá probíhající diskuse o Evropské chartě základních práv.

Existuje řada otevřených problémů, kterým Evropa čelí. Jsme svědky rozsáhlé transformace ekonomiky i společnosti. Globalizace ruší tradiční hranice. Digitální revoluce mění způsob komunikace a vzájemných kontaktů. Globální problémy si vyžadují globálního řešení.

Tyto problémy jsou příliš složité na to, aby je jednotlivé státy řešily samostatně, a tudíž vyžadují společný celoevropský postup. Aby tento postup byl efektivní, musí Evropa provést změny i ve své vlastní konstrukci a vytvořit silné instituce odpovídající novým formám demokratického způsobu vlády.

Evropa by měla zaujmout vedoucí místo na světové scéně. K tomu je třeba, aby dbala na varovné signály globalizace a zaměřila se na nový typ globální vlády, která by se vyrovnala s globální ekonomikou a globální ochranou životního prostředí.

Evropský model integrace, který úspěšně funguje na jednom kontinentu, může být východiskem pro řešení způsobu globální vlády.

Ústřední úlohu zde zaujímá **Evropská komise**, která je, jak už jsem říkala, výkonným orgánem EU a vůdčí silou evropské integrace bdící nad dodržováním zakládajících smluv. K zajištění úspěchu je nutno, aby Komise pracovala na bázi těsného partnerství s ostatními orgány EU a za pečlivé dělby práce s členskými státy EU.

Na politické frontě bude prioritou Evropské komise pokračování v procesu rozšiřování EU s cílem stabilizovat evropský kontinent a zajistit mu mír, demokracii a respekt k lidským právům. Bosna a Kosovo jsou dokladem toho, o jak důležitý cíl se jedná. Proto je nutné vybudovat koordinovanou zahraniční a bezpečnostní politiku a spolupracovat se sousedními státy.

Rozšíření EU je dalším důvodem pro reformu jejích institucí, která je na programu probíhající Mezivládní konference. Rozšíření se musí stát hnacím faktorem hlubší integrace a nikoliv procesem probíhajícím sice paralelně, ale nezávisle.

Na ekonomické a sociální frontě je prioritou odstraňování nezaměstnanosti. Znamená to využití hospodářského vzestupu při zavádění strukturálních reforem, rychlejší zvládnutí nových technologií, zefektivnění výzkumu, modernizaci pracovního prostředí, podporu investic a moderních infrastruktur a přípravu kvalifikované a digitálně gramotné pracovní síly.

Evropská komise bude usilovat rovněž o zlepšení a modernizaci sociálního modelu EU. Bude se snažit o zlepšení sociálního a občanského dialogu a o reformu sociálního zabezpečení, zdravotnictví a důchodového systému v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a úbytkem pracovní síly.

V nadcházejících pěti letech bude proto Evropská komise prosazovat čtyři strategické cíle:

- Podporu nových forem evropské vlády. Znamená to, že občané dostanou větší možnost ovlivňovat řízení EU, instituce budou fungovat efektivněji a s větší průhledností a v souladu s potřebami rozšíření. Vzniknou nové formy partnerství mezi jednotlivými úrovněmi vlády v Evropě a bude zajištěn aktivní přínos EU k rozvoji globálních forem vládnutí.
- Stabilní Evropa s větším vlivem ve světě. Nejvyšší prioritou bude úspěšné rozšíření EU a prosazování politiky spolupráce s novými sousedy. Důraz bude též kladen na lepší spolupráci mezi jednotlivými institucemi EU a mezi jednotlivými členskými státy.
- Nová ekonomická a sociální agenda znamená modernizaci ekonomiky pro digitální věk způsobem, který povede ke zvýšení zaměstnanosti a zajištění trvale udržitelného

rozvoje, při současném přetvoření systému sociálního zabezpečení a vytvoření spravedlivé společnosti, pečující o své občany.

- Vyšší kvalita života. Občané musí dostávat spolehlivé odpovědi na otázky týkající se jejich každodenního života, zejména pokud jde o životní prostředí, kvalitu potravin, práva spotřebitelů, spravedlnost a ochranu před kriminalitou.